

N A Š D A L J N I B L I Ž N J I S V E T

Marie de France

LJUBIMCA

Je v Normandiji zgodba ta
vsem znana njega dni bila,
je zgodba mladih dveh ljudi,
ki ju ljubezen umori.
V Bretanji zgodba pa ima
še zdaj naslov: Ljubimca dva.

Tam v Neustriji že od nekdaj,
tam, kjer je Normandija zdaj,
se dviga gora do neba,
tam par ljubimcev grob ima.
Prav blizu gore, malo stran,
ležala širna je ravan,
tam mesto zida Pitra kralj,
tam vsak je bil njegov vazal,
Pitrejci tam prav vsi ljudje
in mestu Pitre je ime.
Tako je mestu ime še zdaj,
še zmeraj tam je isti kraj,
ime doline se glasi
Pitrejski dól kot njega dni.
Ta kralj pitrejski hčer ima,
kot ves svet lepše ne pozna,
otrok edini je dekle
in oče ljubi jo nad vse.
Kaj plemičev zasnubi jo,
vsak rad bi vzel jo za ženo,

a kralj nikomur je ne da,
 brez nje živeti sploh ne zna.
 Saj mu v tolažbo je ta hči,
 ob njej vse dneve preživi,
 v uteho mu otrok je zdaj,
 ker Bog soprogo vzal je v raj.
 Ljudem se to nič prav ne zdi,
 zamerijo mu skoraj vsi.
 Ko zve za vzrok teh opravljanj,
 od žalosti kralj ves bolan
 premišlja, kaj bi storil naj,
 da zlobi bi naredil kraj,
 kako naj snubcev se znebi.
 Po vsej deželi razglasi:
 kdor hčerko rad bi za ženo,
 izpolni naj zahtevo to:
 usojeno je, da le ta
 izbran bo hčerki za moža,
 kdor jo odnese sam na hrib,
 ne da počival bi le hip.
 Od ust do ust je šel razglas,
 vsak grad dosegel, vsako vas,
 premnog snubač poskusit gre,
 dosegel vrha ni nihče.
 Do srede póti na goró
 jih nekaj z muko je prišlo,
 na vrh nikomur ne uspe,
 vsak gre domov, od koder je.
 H kraljični snubcev nič več ni,
 ker vsak snubiti se boji.

Tam v eni bližnjih pokrajin
 je živel zlahtni grofov sin,
 pomagal vsem je slednji dan,
 je v vsej deželi spoštovan.
 Prihaja večkrat h kralju v grad,
 sam kralj ima ga strašno rad,
 zaljubi se v kraljevo hčer,
 jo milo prosi venomer,
 naj vzljubi ga, kot on je njo,
 naj mu prijateljica bo.

Ker žlahten je, pošten, junak
 in je očetu kralju drag,
 kraljična vzljubi ga srčno,
 hvaležen grof ji je za to.
 Zdaj pogovarja se večkrat
 grof z njo, ki jo ima res rad,
 a govorita le skrivaj,
 da ju ne sliši oče kralj.
 Seveda zanju je težko,
 a grof prenaša raje to,
 vse muke raje pretrpi
 kot da ljubezen izgubi.
 Ljubezen je trpljenje zanj.
 Ta lepi grof, nevesti vdan,
 kraljični končno le pove,
 da zanj je težko to gorje.
 Naj vendar z njim z gradu gre preč,
 ker zanj teh muk je že preveč.
 Če jo zasubi za ženó,
 ve, da mu kralj je dal ne bo,
 ker ni živeti mu brez nje,
 češ – nese naj jo vrh goré
 v naročju – potlej jo dobi.
 Kraljična mu odgovori:
 »Prijatelj, vem, da to ne gre,
 da nesli bi me vrh gore,
 prešibki ste za strašno pot.
 A če bi z vami šla od tod,
 bi oče žalosten trpel
 vse dni, dokler bi pač živel.
 Očeta ljubim res zelo,
 ne maram, da mu je hudo.
 Drug predlog sprejmete morda,
 ki boljši zdi se za oba.
 V Salernu teta mi živi,
 bogata je, povsod slovi
 že dolgo let, ker ta gospa
 res na zdravilstvo se spozna,
 zdravilo ve za vse stvari,
 pozna vse rože in zeli.
 Napišem teti pisemce,

vi nesete ga tja grede,
poveste, kaj naju teži,
mi ne odreče pomoči.
Zelišč izbrala bo nebroj,
pripravila močan napoj,
ki vse telo vam okrepi,
za vzpon vam da dovolj moči.
Ko vrnete se s te poti,
k očetu snubit boste šli;
otrok se zdite mu šibak.
Odgovor dal vam bo pač tak,
da usojeno je, naj le ta
izbran bo hčerki za moža,
kdor v rokah nese jo na hrib,
ne da počival bi le hip.
Pogoj zdaj sprejmete lahko
in me dobite za ženó.«

Mladenič se razveseli,
ko iz njenih ust nasvet dobi,
zahvali se ji od srca
in potlej narazen sta šla.

Mladenič hitro gre od tod,
doma pripravi vse za pot,
denar mu, čredo da baron
paradnih in tovornih konj,
za spremstvo vzame par ljudi,
ki najbolj vdani so bili,
potem v Salerne se poda,
kjer teta drage je doma.
Ji dal je pisemce v roko.
Prebere ga gospa skrbno,
potem v svoj dvorec ga pelja,
da vso skrivnost ji tam izda.
Dà poživilo mu takoj,
potem pripravi mu napoj:
če bo napor tako strašan,
da ves izčrpan bo, bolan,
napoj mu vrne vse moči,
po žilah mu požene kri;

če ga popije le za prst,
bo spet močan, krepak in čvrst.
In brž ko je napoj gotov,
mladenič vrne se domov.

Ko vrne se v svoj rodni grad,
pripravi hitro grof se mlad,
na pot gre h kralju prav srčno
zaprošit hčerkino roko;
lahko jo nesel bo na hrib,
ne da bi vmes počil za hip.

Snubitve kralj zavrnil ni,
a se nesmiselna mu zdi,
saj ve, da grof šibak je, mlad,
pa bi menda prekosil rad
močnejše viteze, ki vsi
zaman na goro so odšli.
Pa vendar mu določi dan.
Prijateljev tam trop je zbran,
kralj vse vazale skliče tja,
pozabil ni nobenega.
Kraljično uzreti vsak želi
in grofa, ki se mu mudi
kraljično nesti na goró,
zato jih mnogo je prišlo.
Kraljična misli nanj vse dni,
ne je, ne pije in ne spi,
da nje telo bo bolj drobnó,
da grof jo nosil bo lahko.
Na dan določeni so vsi
– mladenič prvi – tja prišli;
grof nosi s sabo svoj napoj.
Ob Seni ljudstva je cel roj,
ves travnik poln je ljudi,
tam kralj je, tam njegova hči,
odeta v tenko srajčico.
Grof v roke vzame jo skrbno
in stekleničko, ki jo ima,
prijateljici v roke da,
saj njej zaupa jo lahko.

Ne bo v korist mu prav zelo,
ne ve, kako močan je lek.
Z dekletom hitro krene v breg.
Do srede gore je prispel
že z njo v naročju ves vesel,
da na napoj še mislil ni,
a moč v nogah mu že slabi.
»Zdaj vzeti lek se že mudi,
jaz čutim, da vam moč plahni,
a vrnil vam jo bo napoj.«
Mladič reče ji takoj:
»Prijateljica, to srce
lahko naprej brez leka gre;
napoj jemati krade čas,
mar hitro dalje nesem vas.
Če ljudstvo kričati začne,
lahko pri hoji zmoti me,
da zmedem se, korak zgrešim.
Kaj stal bi, mar naprej hitim!«
Po dveh tretjinah te poti
mladič skoraj omedli.
Kraljična prosi ga, roti:
»Za lek, prijatelj, se mudi!«
Kot da ne sliši, nič ne dé,
naprej, navzgor mladič gre,
doseže vrh – to je preveč!
Tam zruši se, ne vstane več.
Obstalo grofu je srce.
Kraljična tega sploh ne ve
in misli, da je omedlel.
Poklekne, prosi ga, da vzeli
bi lek, ki vrne mu moči.
Mladič ne odgovori,
saj mrtev je, kot vsakdo ve.
Nad njim pretaka zdaj solzé,
odvrže stekleničko stran,
ki v njej je bil napoj močan,
da lek bregove napoji;
prav dobro delo s tem stori,
to vsem ljudem bo prav prišlo,
zeli zdravilne tam vzrasto,
pognale iz leka so kali.

In kaj zdaj deklica stori?
 Izgubila je prijatelja
 in je vsa strta od gorja,
 na tla se zgrudi tam ob njem,
 ljubeče stiska ga v objem,
 poljublja mu obraz, roke,
 srce presune ji gorje;
 srce obstalo je še njej,
 najlepši deklici dotlej.
 Ko vidi kralj in vitezi,
 da mladih dveh nazaj več ni,
 so šli in našli gor oba.
 Kralj zruši se na trda tla,
 ječi tako, ko se zave,
 da vsi z njim točijo solze.
 Na gori par tri dni puste,
 a potlej skupaj položé
 otroka v rakev marmorno.
 Vsem prav se zdelo je tako,
 da grob bo njun na vrh gore.
 Vsi brez besed se poslove.

Ljubimcev vrh poslej ime
 je gori vse do tega dne.
 V resnici je tako bilo,
 v Bretanji vsi o tem pojo.

Prevedla Marija Javoršek

*

POEZIJA MARIE DE FRANCE – V drugi polovici dvanajstega stoletja je francoska kultura doživela svoj prvi srednjeveški vrhunec: na jugu Francije se je s trubadursko liriko, ki je opevala idealizirano ljubezen (*fin amor*) in povelečevala plemiško žensko, razcvetela dvorska kultura. Hkrati se je tudi na severu razcvetela književnost, ki pa je bila bolj pripovedne narave: njen vrhunec so junaški epi, na primer *Pesem o Rolandu*. Najpomembnejše središče kulture severa v tistem času ni bil Pariz, temveč angleški dvor Plantagenetov. Tedanje angleško plemstvo je bilo večinoma normanskega rodu, to so bili potomci zavojevalcev, ki so iz severne Francije prinesli mešano normansko-francosko kulturo in uporabljali francoščino. Stiki med obema državama so bili tesni in pogosti, dvor pa je doživel tudi velik vpliv kulture Francoskega juga, ko se je Alienor Akvitanska poročila z angleškim kraljem Henrikom II.

V tem stičišču kultur se je rodil eden od biserov francoske poezije, zbirka *Lais*, delo prve francoske pesnice, Marie de France. O njej vemo le malo: